

Рецензии и анотации
Reviews and Annotations

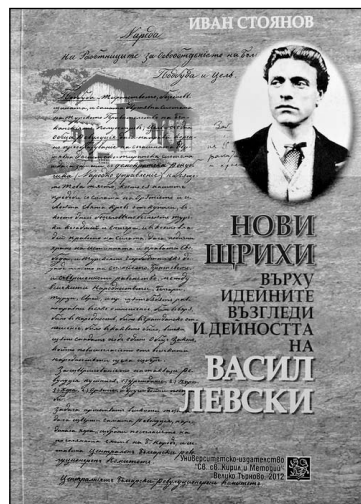
НОВО ИЗСЛЕДВАНЕ ЗА ДЯКОНА ЛЕВСКИ

Иван Стоянов. (2012). *Нови щрихи върху идейните възгледи и дейността на Васил Левски*. Велико Търново: Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“. ISBN 9789545248504

Пламен Митев
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Името на Иван Стоянов е добре познато не само на професионалната гилдия, а и на широката читателска аудитория, интересуваща се от проблемите на родното минало. Дузината монографии, засягащи различни области на новата ни история, десетките студии и статии в авторитетни научни издания у нас и в чужбина, участието в множество тематични и документални сборници, лекционни курсове, учебници и учебни помагала очертават само част от научната биография на проф. Иван Стоянов. Достатъчно е да си припомним монографичните му изследвания за Славянските комитети в Русия, за Тайния български комитет в Букурещ или пък за ръководителя на БРЦК Любен Каравелов – монографии, които убедително демонстрират неговата научна зрялост и са най-добрият атестат за конкретните му приноси в изучаването на епохата на Българското възраждане.

Разбира се, едва ли може да се очаква, че в една нова книга за Апостола ще бъдат направени никакви революционни открития, които биха съществено променили представите за живота, делото и заслугите на Васил Левски. Още повече че с всяка юбилейна или не годишнина научната и популярната книжнина за Дякона нарастват лавинообразно и все по-трудно, бих казал невъзможно дори, е който и да било да следи и осмисля критично това, което се пише за Левски. Очевидно проф. Стоянов също не си е правил никакви илюзии в това отношение и основателно се е насочил не към подготовка на цялостно биографично изследване, а към осветляване на отделни спорни или

нерешени все още проблеми от дейността на Апостола. И още нещо. За разлика от други свои събратя по перо проф. Иван Стоянов предварително заявява намерението си да не героизира излишно, да не хиперболизира и да не дописва направеното от Левски, нито пък да слугува на модерните днес нови идеологии за политическото ни Възраждане. Точно обратното, с ясното съзнание, че може да бъде обвинен в разни грехове към паметта на Дякона, той се заема да разграничи истината от художествената измислица и опирайки се на вече постигнатото от поколенията левскиеведи, да преодолее някои табути или пък да разчупи някои от стереотипите в мисленето на родната историопис за Левски и за прословутото комитетско десетилетие.

За да се впиша в каноните на жанра „представяне на нови книги“, ще отбележа, че трудът на проф. Стоянов е в обем от 231 стр. Изложението е структурирано в „Няколко въстъпителни думи вместо предговор“, три глави, заключение, кратко резюме на английски език, библиография и списък на използваните съкращения. Полиграфическото изпълнение на издателството на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ е отново на завидна висота, а авторът и редакторите са ни предложили един много четивен и издържан в най-добрите академични традиции текст.

Без да преразказвам съдържанието на изследването глава по глава, ще си позволя да открия само две по-важни констатации, до които достигнах, след като се запознах внимателно с труда на проф. Стоянов. Първата се отнася до безспорните научни приноси на автора. Сред тях бих открил новото значение, което се отделя на пребиваванията на Левски в Букурещ за неговото израстване като идеолог на българската национална революция. „Университетът в Букурещ“, както сполучливо определя проф. Стоянов времето, през което Апостола се потапя в хъшовската среда на румънската столица, заема действително много важно място в идейната еволюция на Дякона и това в книгата е разкрито със сериозни и трудно оспорими аргументи. Ценни и важни за личностното развитие на Левски наблюдения са направени и по линия на изясняване на заемките в идейното наследство на Апостола от съвременната нему европейска политическа мисъл. С особено удовлетворение приех разсъжденията и оценките на автора за революционния терор, който постепенно се налага в практиката на Вътрешната организация през 1871 – 1872 г. След проф. Крумка Шарова, която навремето първа се осмели да потърси в проявите на революционен терор една от първопричините за възникналата криза в комитетските дела, Иван Стоянов е първият, който не само приема нейните доводи, но доразвива лансираната от нея теза, като предлага цялостна картина за зараждането на самата идея за революционния терор, опитите за неговото използване и морално-политическите и психологическите последици от практическото му прилагане. Не на последно място ще спомена позициите, които Иван Стоянов отстоява по такива дискусийни въпроси като ролята на Димитър Общи, обира на турската поща при Арабаконак, поведението на Левски пред съда.

Когато четях книгата на проф. Иван Стоянов, останах впечатлен от неговия полемичен стил на писане. Колкото и нескромно да прозвучи, осмелявам се да твърдя, че познавам неговите основни текстове, отнасящи се до възрожденската ни история. Не с една от своите предходни публикации проф. Стоянов се е противопоставял на разните митологеми, с които доосвободенската ни история се е сдобила през последните 100 – 130 години и от които, за жалост по разни причини, професионалната ни гилдия или не желае, или не може да се отърси. За първи път обаче по толкова експресивен начин проф. Стоянов въстава срещу налагани с години неверни или изфабрикувани тези и твърдения, отнасящи се до живота на Васил Левски. Дали заради светостта на Дякона, дали защото през годините на измъчения ни преход се написаха какви ли не дивотии за Апостола, но очевидно съвестта на учения не е издържала. А и как може да се мълчи пред очевидните манипулации и фалшификации, на които се подлага делото на Левски? Недоучени историци, писатели и журналисти, поръчкови автори, пръкнали се незнайно откъде амбициозни адепти на идеята за самоцелното пренаписване на родната история, все хора, които я са прочели две по-дебели книги за Левски, я са поглеждали документалното наследство на БРЦК и ВРО, но компетентно и гръмогласно правят нови и нови „открития“, разбулват уж съзнателно прикривани с години от историците истини, разкриват конспирации и какво ли още не. Достатъчно е да си припомним само твърденията, че Левски имал незаконна дъщеря, че бил френски агент или масон, че учил гримьорство в Браила, че изпаднал в депресия и сам си е виновен, че са го заловили в Къкрин и т.н. и т.н.

Мнозина колеги са изразявали несъгласие от битуващите по страниците на по-старата, а и на нароилата се през последните две десетилетия сериозна и популярна книжнина грешки, неточности, митове и фалшификации. Малцина обаче са се осмелявали открито да им се противопоставят и прави чест на проф. Стоянов, че е тъкмо сред тези, които отказват да мълчат. Неговите риторични въпроси към биографите на Левски следват един след друг. При това те са задавани прямо, конкретно, с болка, с възмущение. Разбирам и напълно споделям емоционалния тон на автора, защото и аз вярвам, че тъкмо Апостола няма нужда от мълчание, когато става дума за истината, за справедливостта, за националната ни памет. Без да изневерява на академичния си подход, със силата на фактите и на автентичните документални извори, на основата на критичното осмисляне на вече постигнатото от българската историопис, проф. Иван Стоянов проследява как се раждат митовете за Левски, оборва някои от наложилите се във времето клишета в оценките, убедително се противопоставя на фалшификациите и на преекспонирането на неверни или недоказуеми твърдения. Показателни в това отношение са позициите, които авторът защитава по повод на някои от писанията на първите биографи на Апостола (Захари Стоянов и Стоян Заимов), които с годините придобиват

аксиоматично звучение като тези за отровата, която Левски носил със себе си и се опитал да използва след арестуването си, за опита му да се самоубие по време на процеса в София, за прословутата вятърна мелница край Букурещ, за опита да бъде убит Христо Георгиев, за действителното авторство на дописката във в. „Свобода“ от 1871, приписвана досега на Левски, за автентичността на лозунга за „Свята и чиста република“, за поредния мит, който се ражда пред очите ни, свързан с поставянето на паметна плоча пред църквата „Св. Петка Самарджийска“, където уж бил погребан Левски, и т.н.

Страница след страница проф. Иван Стоянов чертае новите шрихи от портрета на Левски и същевременно ясно формулира въпросите, които го вълнуват не само като университетски преподавател и изследовател на политическото ни Възраждане, но и като българин. Затова най-искрено пожелавам на бъдещите читатели на книгата да тръгнат в едно завладяващо и прелюбопитно пътешествие из неосветените все още лабиринти на собствената ни история, за да надникнат отвъд митовете и легендите, отвъд „употребите“ на Дякона за лична изгода или за политически цели и така да открият един по-малко познат, но не по-малко велик Апостол на българската свобода.

NEW STUDY OF LEVKI'S LIFE AND IDEAS

Assoc. Prof. Plamen Mitev, PhD

✉ Sofia University „St. Kliment Ohridski“
15 Tsar Osvoboditel Blvd., bl. 5
1504 Sofia, Bulgaria
Tel. (+359 2) 987 62 92, 930 83 22
Email: plamdm@abv.bg